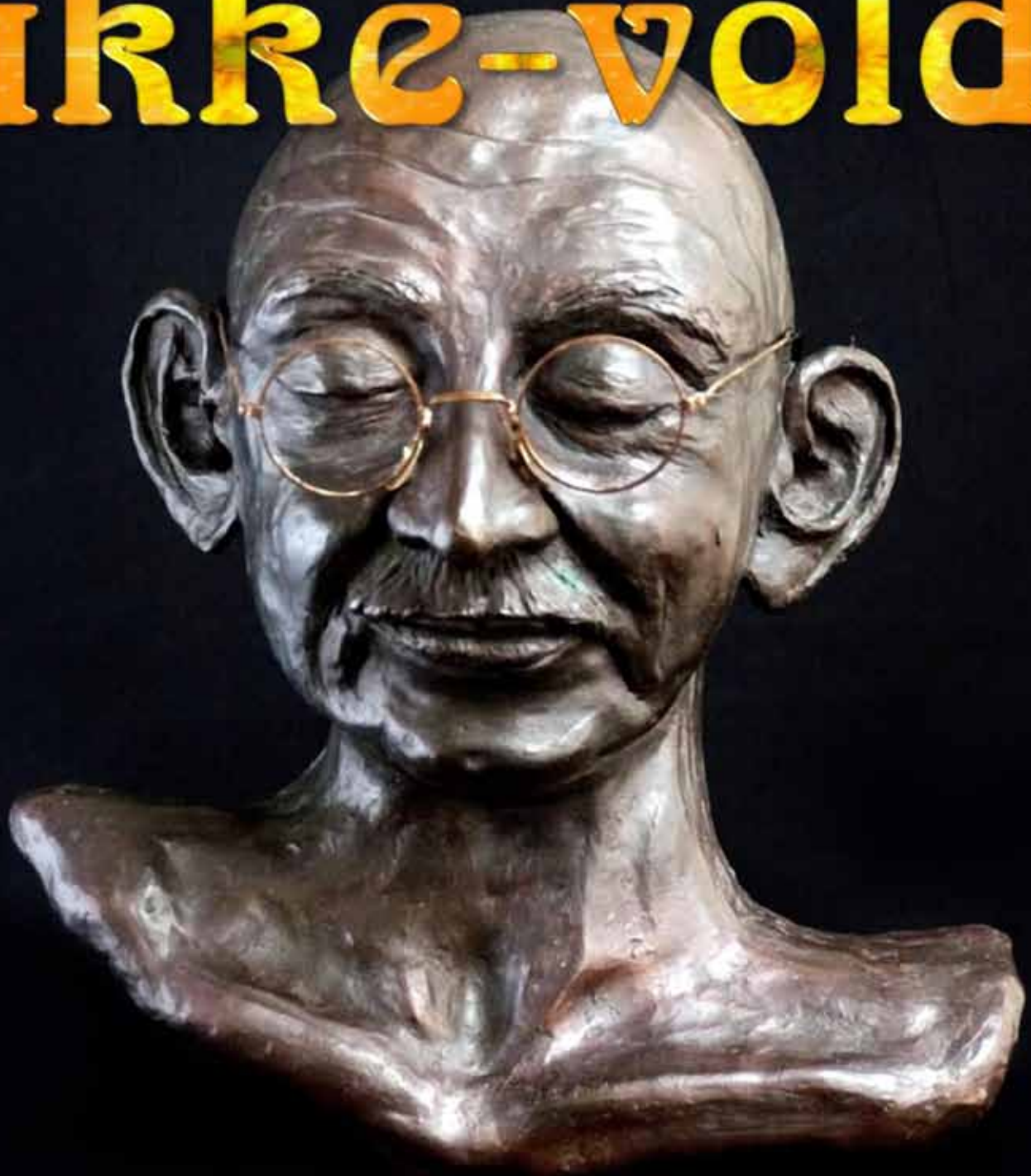

Johan Galtung

Gandhis ikke-vold

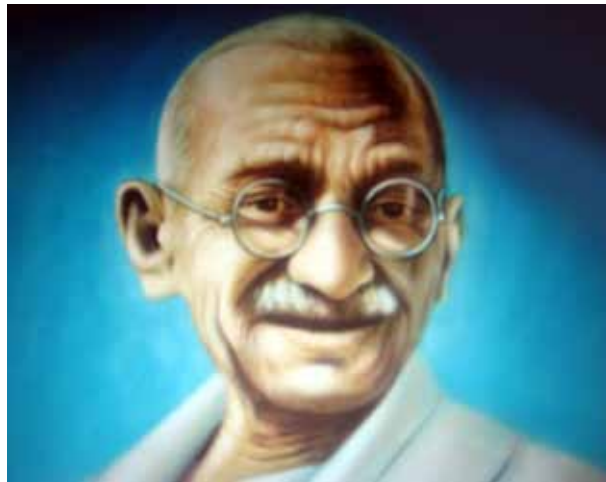

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk

Gandhis ikke-vold:

Johan Galtung

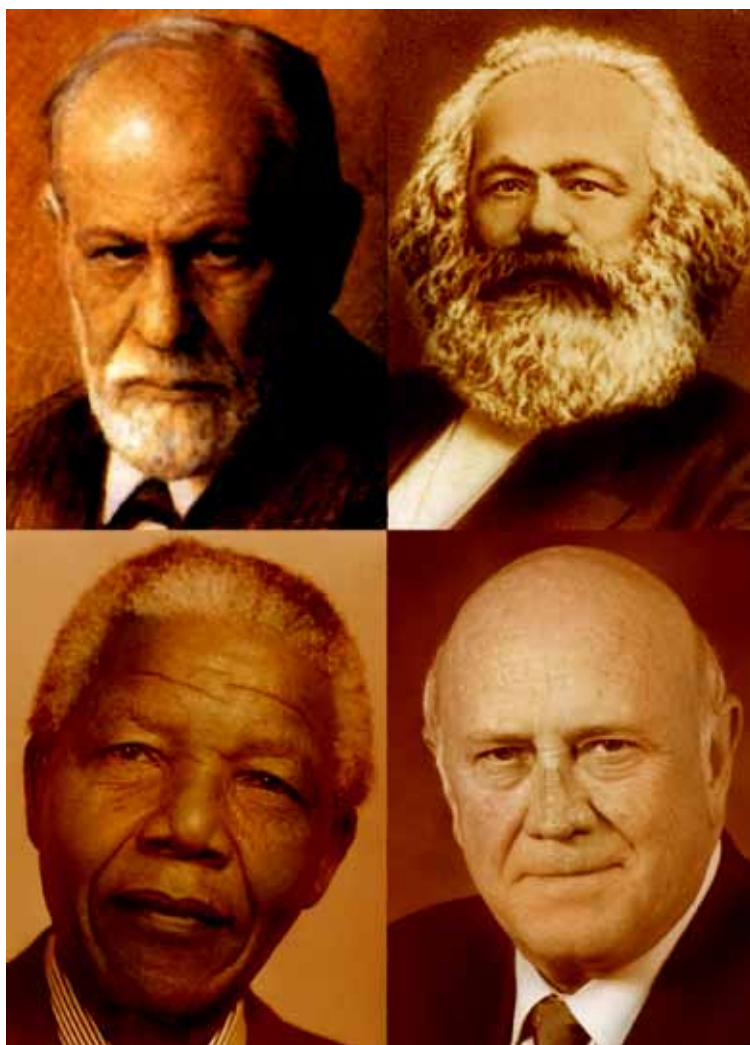
VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

GANDHIS IKKE-VOLD:

Af Johan Galtung

(Oversættelse Thora Lund Mollerup & Erik Ansvang)

Bekæmp onderne.
Beskyt mennesket.

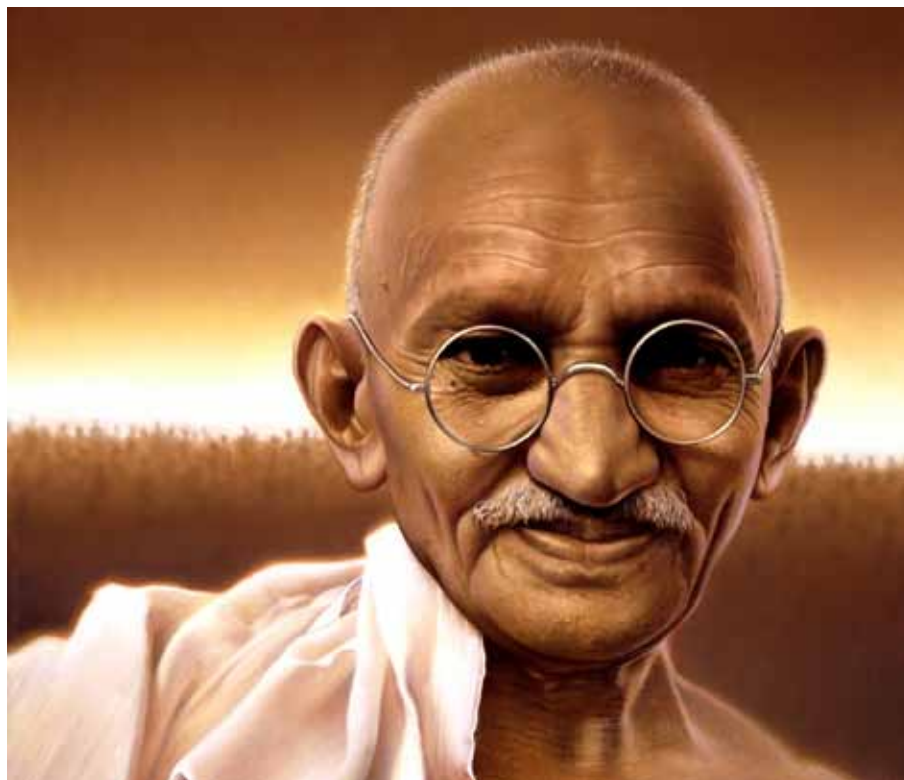

Freud, Marx, Mandela og de Klerk

Freud *personificerede* konflikterne og placerede dem inde i mennesket – ikke som en kamp mellem Gud og Satan, men som en kamp mellem normer og værdier udefra – fra forældre og andre, og fra drifterne inden i mennesket. Alene ved hjælp af en kraftig oprydning i menneskets egen underbevidstheds historie om denne kamp i "bagagen", er der håb om at kunne mestre de personlige konflikter.

Marx *socialiserede* konflikterne og placerede dem i *forholdet* mellem klasserne – ikke i *forskellen* mellem dem. Det drejede sig ikke om at tjener og herre skulle lære at omgås hinanden, som Hegel påstod, men at ændre forholdet mellem dem. Alene ved hjælp af en kraftig oprydning i den sociale dybdestruktur kan man mestre sine sociale konflikter.

Mandela og de Klerk gik *direkte til problemerne*, der blev skabt af volden. Alene ved hjælp af en kraftig oprydning i forholdet mellem voldsperson og offer – via oprigtig vilje til forsoning – kan man mestre forhold, der ellers ville have kastet skæbnetunge skygger langt ind i fremtiden. Mandela og de Klerk skabte et alternativ til vestlig retstradition – både i teori og praksis.

Mikro-meso-makro-mega

Gandhis livslange kamp med sig selv placerer ham i første del af bogen (Galtungs bog: "*Både-og*") i mikro-perspektiv. Hans kamp mod kønsundertrykkelse, racisme, kastevesenet, udbytning af arbejdere/bønder/landsbyer, for *sarvodaya* (udvikling), placerer ham i meso-perspektiv¹. Hans kamp for fred og forsoning mellem hinduer og muslimer placerer ham i makro-perspektiv. Og hans kamp mod engelsk/vestlig imperialisme, for *swaraj* (selvstyre), placerer ham i mega-perspektiv. Han overskred modsætningen mellem engelsk kolonialisme og *swaraj*, med "indre selvstyre" som et forkastet kompromis på to måder. Den ene var negativ, hverken-eller, som landsbystyre, *panchayat raj*. Og den anden var positiv, både-og, som *roma raj*, hans form for "Guds rige på Jorden" for alle. Også for englændere – men som venner og ikke som koloniherrer.

Gandhi gør bogens sidste konflikt med sin ikke-vold gyldig langs hele mikro-meso-makro-mega frem til kampen mellem civilisationer.

Beskyt mennesket. Bekæmp ondskaben.

Hvad var hans problem, hans konflikt, hans dilemma? Gandhis problem var at passe på mennesket og samtidig bekæmpe det onde i sig selv og andre, i grupper, stater, nationer, civilisationer. Alt menneskeligt er bærer af noget godt og af noget ondt. Det enkleste er at se et menneske dualistisk enten som helt godt eller som helt ondt. Eller en lunken mellemholdning.

---

¹ Meso-, mes-, stammer fra det græske "mesos", der betyder "midterst" eller "mellemst".

Gandhis positive overskridelse – hans ikke-vold – nægter alt samarbejde med det illegitime, det onde, og samtidig værne om mennesket, det legitime. Et eksempel: Han nægtede samarbejde med englænderen som kolonialist, men mødte ham samtidig som menneske udenfor arbejdet, i civil, hos en tredjepart. Han bojkottede engelske tekstiler og indsamlede samtidig penge, så købmændenes familier ikke led nød. Altså, både klar modstand mod undertrykkende og udbytende strukturer, men uden vold som kan krænke menneskelige grundbehov, og samtidig positiv støtte til undertrykkerens legitime behov som menneske. Mennesket hos modparten skal føle sig trygt. *Alt legitimt menneskeligt havde en ven i Gandhi.*

Begreberne ond og ondskab

Ved hjælp af ordet "ond" sortmalers den anden – modpartens tanker, ord og handlinger, samfund, stat, nation, struktur, kultur. Man inviterer til udryddelse, Gulag, Auschwitz, Hiroshima, (stats)terrorbombning. Ved hjælp af ordet "god" hvidmaler man og ophøjer sig selv til gud. Dualismen kender kun to farver. Vesten kalder det "realisme" og stempler Gandhi som "idealist" – dvs. virkelighedsfjern. Alligevel smeltede realismens angelsaksiske kerne i varmen fra Gandhis kombination af kamp og medmenneskelighed. Hvem var realist? Hvem havde dårlig kontakt til baglandet? Det menneske, som ikke bare bekæmpede kolonialismen, men beskyttede kolonialisterne – det menneske, som så bjælken i sit eget øje og havde et livsvarigt projekt med sin egen forbedring? Eller kolonialisten med sine straffeekspeditioner?

Satyagraha

Udtrykket "ikke-vold" dækker ikke denne holdning og handling. Gandhi brugte udtrykket *satyagraha*², som betyder "*hold fast ved sandheden*". For ham var sandhed, kærlighed og Gud det samme. Sandhed er det, man står for. Kærlighed vil sige at komme modparten i møde. Og Gud binder alle mennesker sammen til én menneskehed.

---

² Hinduistisk opfattes *satyagraha* som ikke-voldelig modstand, der også kaldes *ahimsa* (*symbolet øverst på siden*). Gandhi brugte ordet *satyagraha* som udtryk for sin filosofiske videreudvikling af begrebet passiv modstand, hvor de etiske og moralske krav til deltagerne er strengere end ved almindelige ikke-voldelige aktioner.

Uanset om det drejer sig om en ægtefælle, en anden social gruppe, et andet land eller en anden region i verden, er vold forkastelig. Skader man de andre, skader man sig selv. Alle er en del af menneskeheden. Derfor sigter man forkert. Problemet er *ikke* de andre. Man kan uskadeliggøre dem, så de ikke når deres onde mål. Men dette løser ikke dybe modsætninger på et plan, som vil overleve begge parter. Det eneste man har gjort, er at dræbe et medmenneske.

Synd, synder og nåde

Kristen teologi – specielt den katolske – skelner mellem synd og synder. Synden i tanke, ord og handling forkastes helt. Men *synderen* kan få tilgivelse og genopstå, hvis synderen også forkaster synden og renser sig gennem bodshandlinger. "Se i nåde til mig arme synder". Glimrende fordi det holder fast ved en kerne, som kan redde i stedet for at forkaste, dræbe og udrydde alt ved hjælp af dødsdom, drab, krig og (stats)terrorbombning. Kirken praktiserer det bedre end domstolene ved hjælp af nåden. Ved hjælp af livstidsstraf – for ikke at snakke om dødsstraf – fjerner domstolene sig fra denne adskillelse. Undtagen ved hjælp af benådning hvor statsoverhovedet ophører sig selv til Gud.

Modsætning vs modpart

Kampen skal altså rettes mod handlingen, mod ordet, måske også mod tanken – men *ikke* mod personen. "*Gå efter bolden – ikke manden*". Kampen skal rettes mod modsætningen – ikke mod modparten. Mod diktaturet – ikke mod diktatoren, sådan som vulgærdemokrater gør det. Mod kapitalismen – ikke mod kapitalisten, sådan som vulgærmarxister gør det. Mod den vanvittige idé, som "*vi er udvalgt af Jahve/Gud/Allah og er derfor hævet over loven*" – ikke mod den, der forvalter tanken, sådan som vulgærterrorister gør det.

Eksemplet Adolf Hitler

Men gælder det også Hitler – ikke-voldens store prøvesten? Den traditionelle Hitler-forståelse går ud på, at han var et monster – ond helt ind i marven. En oplagt kandidat for uskadeliggørelse, udryddelse, henrettelse. Hitler begik da også selvmord for at fratage andre denne mulighed – men sandsynligvis ikke fordi han betragtede sig selv som ond.

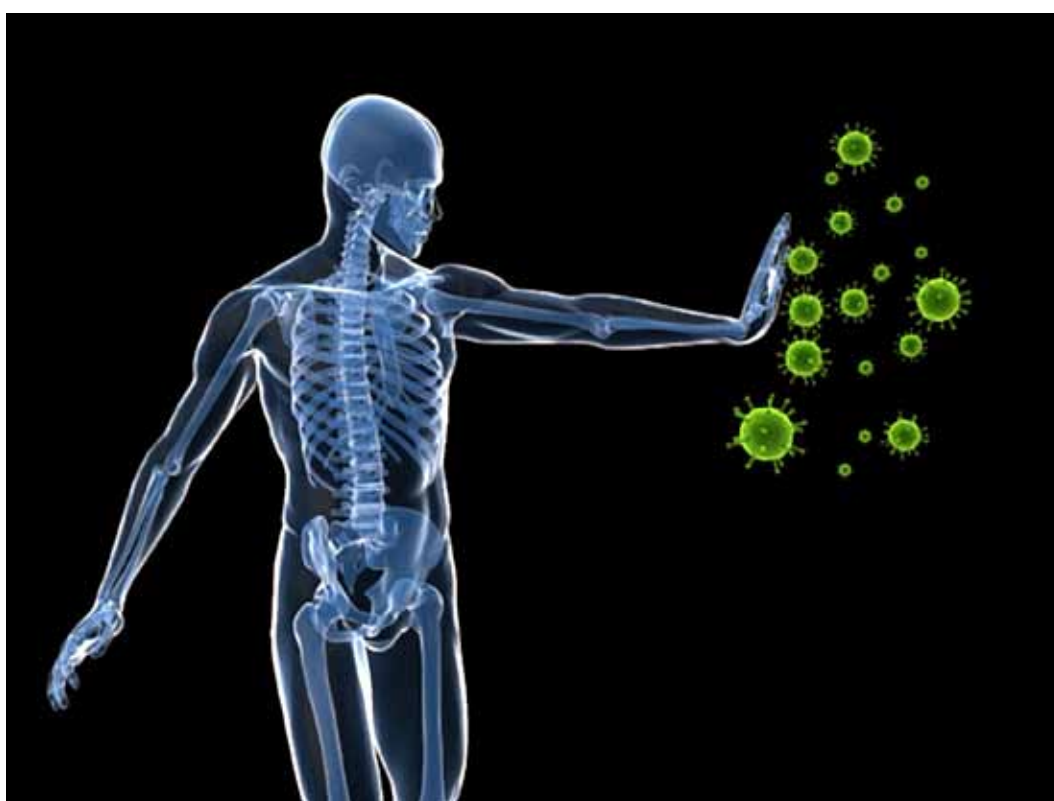
Lad os i stedet se på Hitler som en bærer af en håndfuld med seks ekstremt dårlige idéer, som havde sat hinanden stævne i ham – på samme måde som mikro-organismer og parasitter:

- Frankrig trænger til en lærestreg – altså straffepædagogik som var alt for almindelig i skolerne, da Hitler var barn.
- Alle tyskere skal samles i én stat – altså nationalstatstanken udviklet af tyske filosoffer som Herder og Fichte.

- Tyskland har samme ret til kolonier ligesom Spanien og Portugal, England, Frankrig, Holland, Belgien osv. – altså kolonialisme.
- De slaviske folk, navnlig russerne, er germanerne underlegne og egner sig til kolonisering – som slaver. Altså den samme foragt for slaviske folk som man finder hos Marx, som betragtede dem som et ahistorisk folk.
- Jøder er en pest – altså det samme grænseløse had som man finder hos for eksempel Martin Luther, den tyske protestantismes far.
- En pest skal udryddes – altså den samme kemiske holdning som Bayer AG havde til mikroorganismer (sulfapreparaterne som antibiotika).

Fire af de seks idéer er tyske. I Hitler mødte Tyskland sig selv i døren.

Det etisk-moralske immunforsvar

Udryd Hitler og idéerne vil i lighed med mikroorganismer være på jagt efter nye bærere. Altså ligger forsvaret mod ekstrem vold i et effektivt immunforsvar mod den slags idéer. Men i den tysk-østrigske kollektive dybdekultur omkring Hitler havde disse idéer den bedste grobund. Hvordan styrker man mennesker mod sådan noget? Hvordan bygger man et immunforsvar mod den slags idéer? *Ved at styrke en fredskultur og en frededybdekultur.*

I begyndelsen af 1930'erne ville dette betyde massiv modstand mod nazisternes udryddelsesmetoder og deres ekstreme vold, nægtelse af ethvert samarbejde – men samtidig besvarelse af direkte dialog. Massiv økonomisk boykot og samtidig hjælp og støtte til de mennesker, der lider nød. Men den slags antydninger hører fredslæren til.

Gandhis konfliktlære

Gandhi ophæver modsætningen mellem liberale, som er imod direkte vold, men ikke imod den strukturelle udbytning, og marxister, som er imod den strukturelle udbytning, men ikke imod den revolutionære vold. Gandhi bekæmpede både vold og udbytning som onde handlinger, ond struktur og ond kultur – og han beskyttede mennesker mod begge gennem *sarvodaya*.³

Hvis nu det, som binder os sammen til én menneskehed, er Gud, må Guds budskab også være udtryk for enhed. Den sande og virkelige kerne er, at Gud er det samme som kærlighed. Det er uforeneligt med en straffende Gud, som kun meddeler sig på ét sprog til sine udvalgte og udelukker alle, som ikke søger Ham gennem denne ene lære. Gandhi betragter den ekskluderende Gud som falsk, og han hædrer den inkluderende Gud ved at læse fra Bibelen, Koranen og Bhagavad-Gita, og ved at vælge blide, ikke-voldelige tekster på utallige møder. For den sprogligt stærke Gandhi var det en selvfølge, at tesen om Gud som sandhed og kærlighed er forståelig for alle mennesker i alle kulturer. Med et pragtfuldt, rigt engelsk og et perfekt sanskrit, hindi, urdu og gujarati var han velegnet til det kæmpeløft, som her hyldes: Gandhis økumene.⁴ Livets enhed – menneskeheden – finder sin modpart i *budskabets enhed*, så mennesker på tværs af alle konfliktskel kan se hinanden som hellige og ukrænkelige – og kæmpe hvor der skal kæmpes!

---

³ Sarvodaya betyder "alles velfærd". Sarvodaya er et økonomisk begreb, der er udviklet af Gandhi i forbindelse med hans konfliktlære, der var baseret på ikke-vold.

⁴ I det gamle Grækenland (omkr. 300-tallet) betød økumene "den beboede del af verden". I de kristne kirkesamfund betød økumene "helhed".

Gandhis overskridelse af de ekskluderende religioners *enten-eller* til fordel for et inkluderende *både-og* gik længere end den samling af protestantismer, kristendommer eller abrahamitiske religioner, som er kendt i Vesten som *Den Økumenisk Bevægelse*. Udsagnene "Gud er inde i os" og "vi er alle i Gud" må for Gandhi have været synonyme. Dermed overskrider han også modsætningen mellem et immanent (iboende) og transcendent (overskridende) gudsbegreb. Gandhi var polyreligiøs, ikke bare polyglot⁵ – han var forkæmper for en mere organisk, positiv overskridelse end det, som havde været mulig med et religionernes esperanto – en "fællesnævner".

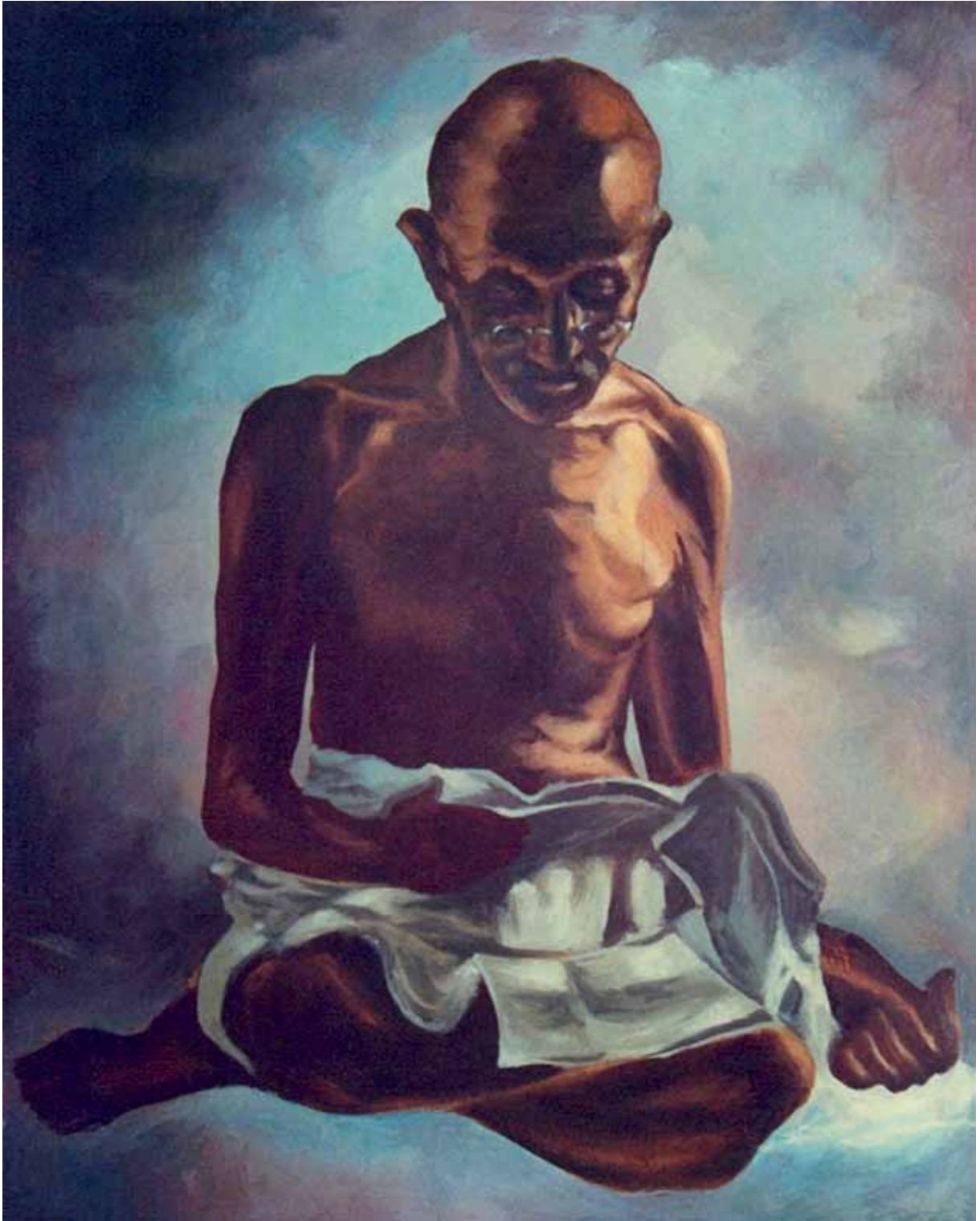
Tak, Gandhi!

Sarvodaya-symbolet

---

⁵ Polyglot er betegnelsen for en person, som taler mange sprog.

VidsomsNettet

www.vidsomsnettet.dk